

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Polemica

Burghaber, Adam

Fribvrgi Helvetiorvm, 1678

IV. Qui libri sacræ Scripturæ sint Canonici?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72462](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72462)

lentem; cum ille pulchras hujus afferat rationes. 1. quia Traditiones ab ipso DEO cordibus sunt inscriptæ: Biblia à Prophetis & Apostolis sunt exarata. 2. quia traditiones sunt antiquiores, & statim cum Ecclesia ceperunt: Scripturæ in Novo Testamento multò post chartæ fuerunt mandata & promulgata. 3. quia Sacra Scriptura agnoscitur & confirmatur per Traditiones juxta D. August. c. 4. contra epistol. Fundamenti: *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesia Auctoritas commoveret.* 4. quia Biblia sunt littera mortua; quæ truncari & diversimodè explicari se sinit: Traditiones verò cordibus à DEO inscriptæ manent integræ & immutatae. 5. quia in Biblijs non continentur omnia, quæ ad plenitudinem doctrinæ Catholicæ sunt necessaria, ut liquet ex dictis: Traditiones verò comprehendunt omnia mysteria & fidei articulos, dant quoque verum illorum, & totorum Bibliorum sensum & intelligentiam.

LVII. Alij denique, dum Sac. Scripturam supra omnes Traditiones extollere nituntur, male utuntur verbis Cardinal. Bellarmini. Nam quando iste lib. 1. de Verbo DEI c. 2. ait, *Sacris Scripturis nihil esse notius; nihil certius &c.* Intelligendum id apud Christianismum qualitercunque professos, hoc est, apud illos, qui ex traditione Ecclesiæ jam admittunt libros Scripturæ esse Canonicos; quòd contra nos nihil juvat Gerhardum, qui, ut dixi, sæpe in hanc petram impingit. Ex verbis ejusdem Cardinalis Lib. 4. c. 11. non infertur, Verbum Ecclesiæ non esse Verbum DEI, cum omne Verbum DEI sit unius & ejusdem auctoritatis irrefragabilis, & veritatis infallibilis sive immediatè per se, sive mediatè per Legatum aut Interpretem loquatur. Interim nemo negaverit, si per impossibile discrepare posset Verbi Interpretis à Verbo, quod DEUS ipse per se proferre dignatus est, anteponendum hoc absque dubio illi. Ex hypothesis istà, juxta quam intelligendus Bellarminus tum hoc cit. tum lib. 2. de Ecclesia c. 12. ad initium, male infertur consequens absolutum. Simile est dictum hujus Auctoris illi Apostolico ad Galat. 1. v. 8. *Licet nos aut Angelus de celo evangelizet vobis, præterquam quod nos evangelizavimus vobis, anathema sit.* Sed de hoc ipso plura infra, ubi agemus de Ecclesia.

LVIII. Stant igitur inconcussa Regulæ nostræ, & firmissimè tenendum, dari Traditiones divinas, Apostolicas, & Ecclesiasticas, & Scripturam omnem esse quidem utilem ad docendum, & erudiendum in justitia, non tamen solam; quamvis enim ea, quæ sunt omnibus simpliciter ad fidem & bonos mores scitu necessaria, contineantur in Scriptura, multa tamen sunt præter hæc, quæ non omnibus & singulis, sed quibusdam tantum propter certum in Ecclesia munus sunt necessaria, nec tamen in Scripturis necessariò consignari debent. Quid ad plerisque in Ecclesia attinet, nùm heretici ad Ecclesiam redeuntes sint rebaptizandi? spectat autem istud ad Ecclesiæ Rectorem & maximè ad summum Pontificem. Unde licet Christus per Apostolos scripto non exprefferit, quid in hoc casu sit factu opus, tradere tamen per eisdem verbo, quid tunc fieri oporteat, non omisit. Quare cum eadem quaestio in Ecclesia motus gravissimos cieret, Stephanus Romanus Pontifex hæc eam verbis dicit: *Nihil immoveatur, sed illud servetur, quod traditum est:*

Atque sic Ecclesiam tranquillavit, & sublato periculo eandem in antiqua, pura, ac sancta doctrina conservavit; qui inde ob Catholicam Traditionem egregiè propugnatam meruit omnium præconijs celebrari, & aniverfarià commemoratione non solum à Latinis, sed & à Græcis in Tabulis Ecclesiasticis commendari. Ecce quantavis Ecclesiæ in Traditione, ubi Scriptura nihil virium eidem suppeditat! videatur jam cit. Baroniùs ad an. Christi 258. *Quemadmodum autem ab ista, ita à quibus alijs suis Traditionibus Ecclesia plurimum habet utilitatis; etenim hodie in moderna Ecclesia, aliquas Traditiones cum abusu haberi, calumnia est hæreticorum.* Plura de Traditionibus videri possunt apud DD. à Wallenburch Tom. 1. à pag. 779. ac nominatim varia effugia Cœceji, Scheibleri, Hündij, Zanchij, Crocij & aliorum contra doctrinam nostram; quæ tamen omnia hæc vel apertè refutantur, vel refutari ex dictis facile possunt.

CONTROVERSA IV.

QUOUSQUE SE AUTHORITY SACRA SCRIPTURA EXTENDAT?

Pura sub hac controversia continentur; nimirum quinam libri divinam habeant auctoritatem? in qua lingua? an quælibet etiam minima pars horum librorum pro infallibili Verbo DEO habenda? Singula horum sub distinctis controversiarum titulis tractari possent; sed placuit brevitate causâ omnia sub hac complexi, cum inter se cohererent.

PARS PRIOR

DOCTRINÆ CATHOLICORUM.

I. **K**arolus Græcum verbum Latine regulam significat; unde omnes regulæ vocantur Canones, tanquam regulæ; secundum quas dirigendæ sunt actiones hominum. Inter alias verò leges primaria est de numero Librorum Sac. Scripturæ, quinam recipiendi pro Verbo DEI. Liber ergo hoc canone seu Catalogo comprehensus dicitur Canonicus, id est, pro Authentico DEI Verbo ab Ecclesia receptus & agnitus. Quare sicuti aliud est, esse Sanctum: aliud esse canonizatam, hoc est, pro Sancto receptum & declaratum; cum multi sint Sanctorum nondum canonizati, ita aliud est, aliquem librum esse Verbum DEI: aliud, esse Canonicum; quippe fieri potest: ut aliquis liber revera sit Verbum DEI, qui nondum agnosceatur pro Verbo DEI; sicuti olim dubitatum est de libris Machabæorum, & etiamnum dubitatur de tertio & quarto Esdræ, qui idcirco ad finem Bibliorum rejecti sunt, tanquam Apocryphi, hoc est, absconditi; quorum auctoritas nondum est comperta, siquidem Deus nondum revelavit Ecclesiæ; licet nomen apocryphi interdum durius sumatur pro illo, quod penitus

penitus ab Ecclesia rejectum; & improbatum; eujusmodi plures libri recensentur in iure Canonico c. 3. Dist. 15. Hoc quoad nomen Canonis præmissio.

II. *Doctrina prima.* In canone, quo utuntur Catholici, relati sunt hi libri Veteris Testamenti: *Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Josue, Judices, Ruth, Quatuor libri Regum, Duo Paralipomenon, Duo Esdra, Tobias, Judith, Esther, Job, Psalterium, Proverbia, Ecclesiastes, Cantica, Sapientia, Ecclesiasticus, Quatuor majores Prophetae, Baruch, Duo decem Minores, Duo libri Machabeorum.* Item hi libri Novi Testamenti: *Quatuor Evangelia, Actus Apostolorum, Quatuordecim Epistola S. Pauli, Tres S. Joannis, Dua S. Petri, Una Jacobi, Una Jude, Apocalypsis Joannis.* Univerſim libri 72. Veteris Testamenti 45. Novi 27. juxta decretum Concilij Tridentini Sess. 4. quod initio Bibliorum præſignitur.

III. Acceperunt autem Patres hujus Concilij canonem illum per Traditionem ab Eugenio Papa in Concilio Florentino, ut videre est apud Barthol. Carranzam in summa Conciliorum: Rursus Eugenius eundem recepit à Gelasio Papa in Concilio Romano, ut patet ex Tom. 2. Concilior. in decretis Gelasij circa finem. Deinde Gelasius à D. Augustino lib. 2. de doctrina Christi. c. 8. & Augustinus à Concilio Carthaginensi III. quod alij quintum, alij sextum appellant. Demum Patres hujus Concilij acceperunt ab Innocentio I. Papa in epistola ad Exuperium; Vixit autem Innocentius anno Christi 402. Itaque ab hoc tempore primitivæ Ecclesiæ ad nos usque per continuam traditionem perseverat idem ille Sac. Scripturæ Canon, quem nos Catholici nunc tenemus & amplectimur.

IV. Obijcere solent Adversarij, Concilium Carthaginense, licet huic interfuerit & subscriperit Augustinus, fuisse tamen Provinciale, & fallibile, imò viciatum; etenim Canon quadragessimus septimus secundi Concilij Carthaginensis, ubi numerus librorum Sac. Scripturæ definitur, facit mentionem Bonifacij Papæ, qui multo post hoc Concilium fuit primùm electus. Resp. t. ex Baronio Tom. 5. & ejus Compendiatore Spondano ad an. Christi 397. n. 26. fuisse quidem Concilium Provinciale, sed postea confirmatum in universali Concilio Lateranensi. 2. Canones vitiò Librariorum ex tertio Concilio Carthaginensi sub Bonifacio Papa celebrato ad secundum esse transportatos, nullo ipsius veritatis detrimento.

V. Ex allata doctrina & decreto Tridentini Concilij manifestè apparet, Romano-Catholicam Ecclesiam nec posse nec velle aliquem librum pro merito suo arbitrio facere Canonicum, vel non Canonicum, ut falsò ipsi imponunt Sectarij: sed proſterti, solos illos libros agnosci & admitti debere tanquam Canonicos & sacros, quos Prophetae & Apostoli dictante S. Spiritu scripserunt. Est quidem aliquorum Theologorum opinio Patri Adamo Tannero Tom. 3. D. 1. Quæst. 7. n. 56. non proſus improbabilis, Ecclesiam etiamnum posse librum aliquem olim scriptum, & in auctoritate hætenus existentem, nec positivè rejectum proponere & declarare tanquam sacrum, atque in canonem recipere: oppositum tamen videtur verius; tum quia ad illud non suppetunt sufficientia Veterum testimonia, tum quia usus & sensus præſentis Ecclesiæ non est talis,

ut ex isto fieri id posse existimemus. tum quia libri nonnulli, quos hujus honoris capaces aliqui censebant, à Gelasio Papa Can. Sancta Romana Dist. 15. inter Apocryphos positi aliquam inde etiam erroris fuscipionem traxere. Videri potest: cit. Author.

VI. *Doctrina secunda.* Ex Biblijs diversarum linguarum hodie solum Latina sunt authentica: cæteræ verò linguæ eatenus admittuntur, quatenus cum Latina editione concordant. Ita Catholici Doctores ob Auctoritatem Concilij Tridentini sola Biblia Latina approbantis Sess. 4. his verbis: *Sacrosancta Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ DEI, si ex omnibus latinis editionibus, quæ circumferuntur, sacrorum librorum, quarum pro authentica habenda sit, innorescat; statuit & declarat, ut hæc ipsa vetus & vulgata editio (Latina scilicet) quæ longo tot seculorum usu in ipsa Ecclesia probata est in publicis Lectionibus, disputationibus, prædicationibus & expositionibus pro Authentica habeatur, & ut nemo illam rejicere quovis pretextu audeat vel præsumat.* Et infra: *Decernit & statuit, ut posthac Sac. Scriptura potissimum verò hæc ipsa vetus & vulgata editio quam emendatissimè imprimatur.*

VII. Quamvis enim nullus Author Canonicus latinè scripserit præter D. Marcum, ut de isto creditur, tamen dubium non est, quin statim initio nascentis Ecclesiæ Romanæ a multis Biblia in Latinum fuerint conversa. Una autem (incerti Authoris) ex omnibus versionibus primatum tenuit, quæ idcirco Itala seu Vulgata dicebatur, & vigeat quatuor primis sæculis usque ad S. Hieronymum, qui animadvertens, eam versionem non immediatè ex Hebræis fontibus, sed ex Græca Septuaginta Interpretum translatione desumptam, multisque mendis infectam esse, auctoritate Damasi Papæ novam versionem molitus est. Et quidem Vetus Testamentum totum ex Hebræo in Latinum transtulit excepto libro Sapientiæ; Ecclesiastico, Baruch, Machabæis, & Epistola Jeremiæ, ut ipse fatetur in fine de Scriptoribus Ecclesiasticis his verbis: *Vetus juxta Hebraicum transtuli.* Exceptos autem libros non transtulit, quia vel Canonicos non putavit, ut Ecclesiasticum, vel Hebræos non juvenit, ut Sapientiam; sicuti significat præfat. in Proverb. etenim Librum Baruch ideo à se prætermisissum disertè narrat in præfat. in Iremiam. Novum verò Testamentum ex Græco antea translatum multis in locis correxit, uti ipsemet lib. de viris illustrib. ait: *Novum Testamentum Græca Fidei reddidi &c.* Atque hoc opus adeo probatum est Ecclesiæ, ut paulatim relicta veteri Hieronymiana versionem acceptarit, excepto Psalterio ob hanc forsitan rationem, quia cum in Ecclesijs quotidie Psalmi juxta Septuaginta canerentur, illisque Fidelium aures assuevisent, durum ac violentum propemodum fuisset, inducere versionem S. Hieronymi. Quare ab eadem Ecclesia retenta fuit antiqua editio, prius tamen à Luciano Martyre emendata.

VIII. Hinc apparet ratio Doctrinæ allatæ; nimirum quia tota Latina Ecclesia jam per mille & amplius annos hæc unâ editione fuit usa, ideo per seipsam hæc Editio obtinuit auctoritatem atque approbationem à DEO; etenim hunc permisisse, ut Ecclesia hac in re tamdiu erraret, non est consentaneum ipsius Providentiæ ac promissis, præsertim quando pluribus annis non

fuit alia Ecclesia vera, quàm Latina. Unde etiam sapienter sacrum Concilium nec tribuit S. Hieronymo hanc editionis authenticæ auctoritatem, nec ulli Translatore, cum tales non fuerint Prophetæ nec Apostoli aut Canonici Scriptores; sed, ut diximus, quia hæc Editio à tanto tempore, à tot Sanctis Patribus ac doctissimis viris examinata & cum Originalibus Sac. Scripturæ textibus collata, ita fuit integra & sincera inventa. Item quia ab universa Ecclesia per tot sæcula præ alijs ita fuit usurpata atque approbata, ut satis inde constaret, nihil in illa contineri contra Fidem Catholicam, bonos mores, & originales Sac. Scripturæ textus; Ideo, inquam, sacrum Concilium iudicavit & declaravit, hanc vulgatam editionem veluti veram & authenticam Sac. Scripturæ Editionem esse censendam ac retinendam. Quare audiendi non sunt, qui fas esse putant, vulgatam versionem Latinam, ubi etiam de genuina ejus lectione constat, ex Græco & Hebraico textu, siquandoque ab istis sentiat, corrigere, ut bene notavit Greg. de Sententia Tom. 3. Disput. 1. Quæst. 1. punct. 7. §. 42.

IX. Quod attinet ad cæteras linguas, & imprimis ad Hebraicam. Si textus Hebraicus eorum librorum, qui primùm ab Authoribus hebraicè scripti sunt (ut pierique Vet. Testamenti, & nonnulli Novi, scil. Evangelium S. Matthæi, & Epistola ad Hebræos) incorruptus extaret, maximè utique foret Auctoritatis præ omnibus linguis; quippe primo-genius, & à Canonicis Scrip-toribus immediatè promanans. Verùm quia multis locis depravatus est partim Librariorum vitio, partim Rabinorum insitià vel malitià, non est undequaque indubitata Fidei, ut rectè censet Card. Bellarminus lib. 2. de Verb. DEI. cap. 2. Nam Veteres Hebræi in sua scriptione solas consonantes sine vocalibus pingere consueverant, ut fere nos facimus in abbreviationibus. Deinde ex posterioribus Hebræis Massonerhæ Rabinorum Duces Anno Christi 436. ad Tiberiadem Palæstinæ tum ad minuendam difficultatem, tum etiam ne paulatim scientia linguæ Hebraicæ penitus interiret, quæ ipsi Majorum traditione & usu didicerant, ad artem revocare conati sunt, certis quibusdam punctis excogitatis, quæ ubique locum vocalium obtinerent; unde sensus Sac. Scripturæ facile potuit mutari, cum idem vocabulum cum alijs & alijs punctis diversa significet; & quia consonantes multùm similes sunt, facile etiam una in alteram mutari potuit magnà significationis varietate.

X. Chaldaica Lingua ex Hebraica & Syriaca in unum coaluit, Judæis in Babylonica captivitate nec suam vernaculam retinentibus, nec Syriacam perfecte addiscen-tibus, sed inter se miscentibus; unde tertia lingua orta est, quæ usi sunt ijdem post captivitatem usque ad Christum, & deinceps, ac dicta fuit Syriaca vel Hebraica latè sumendo nomen linguæ hebraicæ. Hæc lingua Chaldaica seu Syriaca quidam libri Vet. Testamenti originaliter conscripti vulgantur, nimirum Daniel, Tobias, Judith, Esdras, saltem ex parte, de quibus idem tenendum, quod de Hebraicis ex communi Catholicorum Doctorum jam censuimus; nimirum si ejusmodi libri primùm Chaldaicè scripti extarent puri, fore eos magnæ Auctoritatis; nunc verò propter varias corrupelas

temporis longinquitate & hominum improbitate intervenientes, illis tantò fidere, neminem possit prudentem.

XI. Cæteri liberi ex Hebræo vel Græco à tribus Judæis (Onchelos, Jonathan, & Joseph cæcus dicti fuerunt) longè post Christum in Chaldaicam linguam translari sub titulo Chaldaici Chargum (quæ vox interpretationem seu paraphrasin significat) nullius sunt auctoritatis, quia Thalmudistarum fabulis conspersi sunt, habent tamen aliquam Utilitatem ad convincendos Judæos, à quibus magni sunt, ad explicationem etiam sacri textus, cuiusque sententiam melius assequendam. In Biblijs Regijs extat etiam totius novi Testamenti Syriaca Interpretatio, præter epistolam secundam S. Petri, secundam & tertiam Joannis, epistolam Judæ & Apocalypsin; quæ ipsa tamen à Maronitis Romam fuisse allata, affirmat Serrarius in Prol. c. 15. q. 1. Auctorem hujus versionis putant aliqui esse S. Marcum. Sed hoc credibile non est; cum Evangelium & Apocalypsin S. Joannis post obitum D. Marci fuerint conscripta. Ista tamen inde habetur utilitas, quod nostram editionem vulgatam stabiliat, & confundat hæreticos mentionem faciendo de veneratione Sanctæ Crucis, de jejunio quadragesimali, de commemoratione Fidelium defunctorum, &c.

XII. De Græca lingua itidem sentiendum, ea, quæ originaliter Græcè scripta sunt (ut major pars novi testamenti) summæ auctoritatis fore, si purè extarent; nunc autem, quia multis locis depravata sunt, non merentur utique fidem. Inter cæteros libros, qui primùm hebraicè vel chaldaicè conscripti, sed postea in Græcum translari fuerunt, distinguendæ sunt quatuor ejusmodi translationes. 1. est Aquilæ, qui verbum verbo. 2. Symmachi, qui sensum sensui reddere laboravit. 3. est Theodotionis, qui mediam viam tenuit. Horum trium Auctoritas vel nulla vel exigua est in ijs, quæ ad Christum vel Religionem Christianam spectant. Nam Aquila ex Gentili Christianus, & ex Christiano Judæus factus in odium Christianæ Religionis à se desertæ; quæ de Christo sunt, ex industria corrupit, aut obscuravit. Nec melior est Symmachi fides, qui ex Samaritano Judæus, iterumque circumciscus, tum ex Judæo Christianus, tandem ex Catholico hæreticus Ebionita factus est. Theodotion reliquis duobus scelere par post suscepta Christiana sacra Tatiani, Marcionis atque Ebionis hæreses amplexus est, tandèmq; profelytus factus ad Judæos transijt. In alijs, quæ ad Christianam Religionem non pertinent, Interpretes isti auctoritatem habuerunt apud Originem, Hieronymum & alios, præsertim Theodotion, ex cujus versione etiam Ecclesia olim totum legebat Danielem, atque etiamnum duo postrema capita cum hymno trium Puerorum & oratione antecedente cap. 3. legit.

XIII. Quarta versio Septuaginta Interpretum magnæ foret auctoritatis, si pervenisset ad nos incorrupta, cum præsertim non tam fuerint Interpretes, quàm veluti Prophetæ divino spiritu inflati; unde Apostoli & Evangelistæ in citandis eâ usi sunt; & Ecclesia Græca semper: Universalis verò Catholica totis 400. annis pro Authentica & vulgata illam adhibuit, & etiamnum in Psalterio adhibet. Multi quoque Patres antiquo-

quiores eandem Commentarijs suis illustrarunt. Verum corrupta est nunc multis locis, quod aperte affirmat S. Hieronymus praefat. in lib. Paralip. quo tamen non obstante post nostram vulgatam prae alijs aestimatur; quia à varijs doctissimis viris iterum iterumque purgata, & demum industrià Antonij Carassæ S. R. E. Cardinalis & Bibliothecarij ad synceritatem auctoritatemque reducta fuit, ut refert Spondanus ad Ann. Christi 183. n. 5. Enata autem fuit versio illa Sepruaginta Interpretum Ann. Mundi 3770. ante Christum annis circiter 280. ex hac occasione. Ptolomæus Philadelphus Aegypti Rex Bibliothecam Alexandri M. imitatione à Patre inceptam Demetrii Phalarei consilio acquisitis undique libris instruxit quasi Scientiarum gazophylacium, quam ducentis jam voluminum millibus repletam, ut Judaicis etiam libris ornaret, missâ legatione ad Eleazarum Pontificem impetravit ab eo Septuaginta duos peritissimos Judæos, qui apud Alexandriam in Insula Pharo separatis ab invicem cellulis singuli Opus græco idiomate elaborarunt (non quidem de Verbo ad Verbum, sed subinde paraphrasticè) ac postea factâ collatione nihil penitus reperti sunt inter se dissentientes scripsisse, ut merito SS. Patres unanimiter sentiant, id divino ac prophetico Spiritu afflante evenisse.

XIV. Fuerunt insuper duæ aliæ incertis Auctoribus versiones Græcæ, quas Antiqui non damnarunt ut parùm fideles minùsve synceras, sed harum fragmenta solum reliqua sunt, cum integræ perierint. Lucianus Martyr & Hefychius etiam ediderunt versiones, non tamen novas, sed emendarunt versionem, quæ erat Septuaginta Interpretum. Jam ex superioribus memoratis Editionibus coaluerunt Originis Tetrapla, Hexapla, & Octapla descriptis in eadem pagina per columellas quatuor vel pluribus interpretationibus & inter sese compositis, ut in quo discreperent, aut convenirent, facili comparatione agnoscere possent.

XV. Ex omnibus prædictis Versionibus vulgatæ Editionis auctoritas merito summa esse debet, ut respiciatur juxta doctrinam nostram. Tum quia de eadem extat decretum Concilij Tridentini Sess. 4. supra cit. per quod declaratur Authentica, quod idem est, ac absolute & simpliciter fidelis ac sincera. Tum quia D. Hieronymus, ut linguarum peritissimus, ita divinas scripturas peritè: ut sanctissimus, ita illas fideliter & diligenter interpretatus est divino auxilio ad istud opus peculiariter adjutus. Unde D. Augustinus lib. 18. de Civit. DEI. cap. 43. scribit: *Quamvis non defuerit temporibus nostris presbyter Hieronymus homo doctissimus, & omnium trium linguarum peritus, qui non ex Græco, sed ex Hebræo in Latinum eloquium easdem scripturas convertit.* Et S. Isidorus lib. 6. Etymol. c. 5. similiter ait: *Hieronymus trium linguarum peritissimus ex Hebræo in Latinum eloquium divinas scripturas convertit, cujus interpretatio merito cæteris antepositur.*

XVI. Doctrina tertia. Vulgata Editio Latina, licet pro authentica ab omnibus habenda sit, utpote quoad fieri potest, pura & emendata, nondum tamen ita ab omnibus mendis purgata est, ut adhuc emendari nequeat. Ita Cardinal. Bellarminus lib. 2. de Verbo DEI. cap. 11. Jacobus Gretserus, Adamus Conzen, Nicolaus Serrarius,

Melchior Canus, Adamus Tanner Tom. 3. D. 1. de Fide. Q. 5. n. 79. Bernardinus Verweis in Speculo veræ Ecclesiæ lib. 2. c. 6. art. 4. & plerique alij. Probatur 1. ex Præfatione justæ Pontificis Biblijs præfixa, & teste Baronio Tom. 3. composita à Bellarmino, quæ haud obscure indicat, adhuc quædam menda in illis latere. Nam 1. dicitur, pro humana imbecillitate difficulter affirmari posse, hanc editionem omnibus numeris absolutam esse. 2. aliqua, quæ mutanda videbantur, consultò relicta esse ad offensionem populorum vitandam. 3. Correctoribus Bibliorum à Papa designatis (inter quos præcipui dicuntur Cardinal. Carassæ & Bellarminus) non fuisse propositum corrigere antiquum Interpretem, sed tantum Librariorum & Correctorum vitia tollere. 4. non prohiberi, quin adhuc variæ lectiones annotentur, modo non in contextu, nec ad marginem ponantur. 5. sæpius iterari eam clausulam: *quantà fieri potuit diligentia, vel quoad fieri potuit, castigatam, restitutam &c.*

XVII. Probatur 2. auctoritate illorum Theologorum, qui Concilio Tridentino interfuerunt, ejusque mentem utique melius scire potuerunt, uti Andreas Vega, Jacobus de Payva Andradius, Alphonsus Salmeron, Melchior Canus &c. & quibus primus testatur, Cardinalem S. Crucis, qui loco Summi Pontificis Concilio Tridentino præfuit, & adhuc durante Concilio in Papam fuit electus ac Marcellus II. vocatus, sibi dixisse, mentem Concilij non fuisse, ut approbaret omnia verba & syllabas latinæ editionis. Accedunt litteræ Legatorum Concilij ad Cardinalem Farnesium, quas refert Card. Sfortia Pallavicinus in genuina Concilij Tridentini Historia Lib. 6. c. 17. contra fabulosam Petri Soave Polano narrationem.

XVIII. Probatur 3. Si omnes voculæ ac Syllabæ Latinorum Bibliorum essent de fide, hoc fieret vel propter decretum Tridentini, vel propter decretum Papæ. Neutrum dici potest. Quia post Concilium Tridentinum justæ Pontificum hæc Biblia primùm correctæ sunt: & in Bullis Pontificum nihil tale reperitur, ut satis ostendunt hæc præfationis Biblicæ verba supra jam indicata: *Accipe igitur, Christiane Lector, eodem Clemente Summo Pontifice annuente ex Vaticana Typographia Veterem & Vulgatam Sac. Script. Editionem, quantà fieri potuit diligentia castigatam, quam quidem, sicut omnibus numeris absolutam pro humana imbecillitate affirmare difficile est, ita cæteris omnibus, quæ ad hunc usque diem prodierunt, emendatiorem puriorisque esse, minime dubitandam.*

XIX. Probatur 4. aliquot exempla apparentium errorum, quos doctissimi Interpretes in Biblijs correctis adhuc deprehenderunt v. g. 2. Reg. 4. v. 7. perperam repetitur cædes Isboeth à duobus latronibus perpetrata, quæ v. 6. jam erat expressa. Judith cap. 8. v. 2. dicitur filia Ruben, quod, inquit Tirinus ibid. mendum est; cerò enim constat ex initio cap. sequentis Juditham non Rubeni, sed Simeonis Patriarchæ filiam fuisse. Luc. 11. v. 36. legitur: *Si corpus tuum totum tucidum fuerit, non habens partem tenebrarum, erit lucidum totum;* ubi *κατακατα* esse, & idem ex eodem concludi videtur; hinc Joannes Maldonatus in cit. locum suspicatur, latinum Interpretem vitio græci codicis deceptum *κατακατα* pro *κατακατα* legisse, id est, Corpus pro Oculo. Joannis 1. v. 28. ponitur.

nitur *Bethania trans Jordanem*, cum tamen cis Jordanem prope Jerusalem fuerit; unde multa græca exemplaria pro Bethania legunt *Bethabara*, id est, domus transitus seu locus, in quo traicitur scilicet ultra Jordanem. Ibidem c. 5. v. 2. vocatur piscina Jerosolymitana Bethsaida, quæ est urbs ad mare Tiberiadis, ubi rectius legere videntur multa græca exemplaria & S. Hieronymus *Bethsaida*, id est, domus seu locus effusionis. Actor. 7. v. 15. dicitur Abraham sepulchrum emisse à filiis Sichem, qui tamen Genes. 23. v. 16. memoratur agrum emisse ab Ephron filio Seor. De quo videri potest Cornel. à Lapid. in cit. locum, ubi hos textus reconciliare nititur. Demum 2. ad Timoth. 4. v. 20. habetur: *Trophimum autem reliquit infirmum Mileti*. Ubi Cardinalis Baronius rationibus aliquot chronologicis adductus autumat ad annum Christi 59. legi oportere *Melite, &c.* Plura videri possunt apud Joan. Cabasturionem in notitia Conciliorum à fol. 493.

XX. Oppositum huic doctrinæ tenent Franciscus Turrianus 2. 2. Disp. 22. dub. 4. & nonnulli Theologi rati, minimas quasque voculas & particulas esse de fide. Nituntur his argumentis, quæ suis singula subjunctis responsionibus statim dissolvemus. *Primum*. Omnes partes latinæ editionis sunt de fide. Sed omnes voces ac Syllabæ sunt illius partes. Ergo omnes sunt de fide. Majorem probant ex Tridentino Sess. 4. sic loquente: *Siquis libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in veteri vulgata editione habentur, pro sacris & Canonis non susceperit, anathema sit*. Min inde constat, quod Biblia corruptis diceretur, qui vel unam vocem eraderet, sæpe enim ex una littera totus sensus pendet. Respond. Concilium Tridentinum nomine patium non intellexisse minutas particulas, sed majores partes, nempe integros libros vel capita, quam Concilij expositionem esse genuinam, non solum citata auctoritas Pontificum & aliorum, qui Concilio interfuerunt & assederunt, comprobatur, sed suadet etiam ratio; quia leges ex mente & intentione Legislatoris sunt interpretandæ. Atqui mens & propositum Concilij fuit, hoc decreto hæreticos damnare, qui integros libros vel capita ex Canone Scripturæ eraserunt. Quod nonnunquam ex una syllaba totus sensus pendeat, concedimus libenter. At verò non loquimur de perversa correctione & immutatione sensus legitimi & Catholici, sed de recta emendatione mendæ typographicæ & erroris mere accidentalis, probè gnari, vi prædicti decreti Tridentini statui, vulgatam Editionem esse sine erroribus spectantibus ad fidem & mores, ac sic nec in syllaba, nec in voce corrigi emendarique posse.

XXI. *Secundum*. Clemens VIII. in Bulla Biblijs præfixa vetat, ea ullo modo aliter imprimi, quam Romæ impressa sunt. Ergo supponit, nullum amplius mendum in ijs latere. Respon. negando consequentiam; causa enim, cur Pontifex vetuit aliter imprimi Biblia, quam Romæ impressa sunt, non fuit, quod existimet, impressionem Romanam omni proffus mendo vacuam (id enim repugnat citatæ præfationi Bibliorum) sed quod voluerit, ne vetera jam emendata vitia redirent, aut plura & majora irrepererent, si cuilibet typographo libera potestas concederetur, aut veterem corruptam recedendi, vel novam à privatis hominibus correctam imprimendi, cum

videamus etiam stante hoc interdicto Pontificis Romanam editionem typographorum incuriã & inficientiã non sine mendis prodire, quantumcunque Episcopi, quibus ea cura incumbit & demandata est, invigilent; tanta est mortalium oculorum fallacia.

XXII. *Tertium*. In Præfatione Bibliorum dicitur: *in hac editione nihil non Canonicum, nihil adscriptum, nihil extraneum apponere visum est*. Ergo omnia sunt Canonica. Respon. particulam omnia non respicere omnia vocabula, sed omnes partes, ut jam supra exposuimus Tridentinum.

XXIII. *Quartum*. Congregatio Cardinalium, quos Papa dubijs Concilij Tridentini declarandis præfecit, hac super re consulta respondit, nihil admittendum esse, quod vulgatæ repugnet, nec syllabam, nec jota unum. Respon. Sententiam Cardinalium in rebus Fidei non esse majoris Authoritatis, quam privatas Theologorum opiniones, cum Papa tantum commiserit illis decisionem dubiorum moralium, res autem fidei sibi reservaverit. Adhæc P. Serrarius in Prolog. Bibliæ. quæst. 11. arbitratur, hanc declarationem Cardinalium esse confictam, affirmans se manuscriptas eorum declarationes vidisse, & nihil horum in illis reperisse.

XXIV. *Quintum*. Si Biblia non penitus emendata sint, tum nihil conducunt ad fidem, quia ubique possumus timere, ne fortè mendum lateat, & sic nunquam erimus securi. Respon. negando sequelam Majoris. Nam duplicem certitudinem de correctis Biblijs habemus. Unam physicam & proffus infallibilem, scilicet nihil esse in ijsdem contra fidem ab Ecclesia propositam, nec contra bonos mores; item non contineri fraudem vel apertam difformitatem (neque in minima parte trxtis) nec contradictionem &c. adeoque tuto sine periculo salutis legi possunt. Alteram moralem, nihil erroris suspicando, nisi occurrat specialis ratio dubitandi, quæ certitudo licet non sit proffus infallibilis, nihil tamen nocet, imò sæpe ad fidem sufficit. Nam docent Theologi in materia de Fide Valent. Disp. 1. Q. 1. pun. 4. Turrianus D. 7. dub. 7. Granado Tr. 2. D. 3. Sect. 1. & 2. Amicus D. 3. Sect. 1. à num. 43. ubi adducit S. Augustin L. 6. Confess. c. 5. Conink Disp. 13. dub. 1. n. 8. Becanus cap. 2. n. 9. & cop. 11. q. 4. n. 4. Card. Lugo D. 5. n. 25. & 36. & prius D. 4. n. 84. atque alij plurimi, ad actum fidei sufficere, ut objectum credendum tanquam divinitus revelatum morali certitudine judicetur, modò à parte rei tale sit; aliter enim simplices & illiterati homines nunquam possent credere, quia non aliunde sciunt, articulos fidei sibi propositos esse divinitus revelatos, quam ex humana auctoritate Parentum, Præceptorum, Parochorum, &c. de quorum prudentia & fide nihil dubitant. Si igitur credam, quod in Biblijs lego, & morali certitudine authenticum judico, si id à parte rei tale sit, verum actum fidei eliciam: sin fallar, & à parte rei non sit tale, eliciam tantum fidem humanam; & hic error materialis nihil nocet.

XXV. Speciatim verò divisiones Capitulorum, & Interpunctiones versuum non esse de fide, docet Serrarius in Prolog. c. 20. quia divisio Capitulum non est facta ab ipsismet Scripturibus Canonis, sed ab alio incerto Authore ante annos circiter 400. teste Jacobo Gualterio in Chronographia

graphia ad annum Christi 1200. Interpunctiones etiam à Recentioribus additas tradit Ruiz in Scientia Dei. Disp. 81. Sect. 2. num. 4. & Alvarez in c. 9. Ita. v. 3. unde adhuc de quibusdam interpunctionibus dubitatur v. g. Ioan. 1. v. 3. in illis verbis: *sine ipso factum est nihil, quod factum est, in ipso vita erat &c.* nescitur, quò pertinent illa verba, *quod factum est*; An ad præcedentia, nihil quod factum est, sine ipso factum; & tunc postponendum punctum; An ad posteriora, quod factum est, in ipso vita erat; & tunc præponendum punctum, quod Ecclesia Romana noluit determinare, sed utrobique posuit comã, ut utrovis referri possent, quod D. D. iudicio reliquit. Videri potest Tirin, ubi pro utraque parte P. P. allegat. Versus etiam Numerorum non sunt admodum antiqui; etenim olim ad marginem tantum apponebantur litteræ Alphabeticæ A. B. &c.

XXVI. *Doctrina quarta.* Nulla versio ullius linguæ vulgaris: neque ulla Recentiorum Interpretum versio pro sacrã & authenticã habenda est; ita ut per omnia indubitatè credi possit ac debeat Sacri Scriptoris sensum assecuta. Ita communis Doctorum sententia supra jam insinuatã. Unde etiam ratio desumitur; quia nulla talis versio uspiam legitur ab Ecclesia ita approbata, uti ipsi etiam Adversarij apud Tanner Tom. 3. D. 1. Q. 5. N. 84. fatentur, suos Interpretes absolute loquendo infallibilis auctoritatis non esse. Augustinus quoque L. 2. de Doct. Christiana cap. 12. & Epist. 8. ad Hieron. hoc sensu dixit, *Interpretes posse errare.* Nominatim in Biblijs Lutheri non pauci occurrunt errores & corruptelæ partim additione, partim detractiõne, partim commutatione verborum commissæ, quæ videri possunt apud Cochlæum de actis Luth. Anni 1522. & Hieronym. Enfer. de versione novi Testam. Lutheri, & alios. Sufficiat hic unicum illam fraudem adduxisse, quam commisit in Epist. ad Rom. C. 3. v. 23. ubi enim legitur: *Arbitramur justificari hominem per fidem sine operibus legis,* ipse in suis Biblijs impiè & sacrilegè contra omnium exemplarium fidem addidit particulam *solum*, de qua plura dicemus in Controv. de Justificatione. i. Ioan. 5. v. 7. omnino omittit præclarissimum de Sacrosancta Trinitate testimonium: *Tres sunt qui testimonium dant in Cælo Pater, verbum, & Spiritus Sanctus, & hi Tres unum sunt &c.* Aliorum similium Interpretum, & interpretationum infidelitatem ac varietatem exosus ipsemet Luth. Lib. contra Zwinglium de veritate Corporis Christi in Eucharistia sic scribit: *si diutius steterit mundus, iterum erit necessarium, ut propter diversas scripturæ interpretationes, quæ nunc sunt, ad conservandam fidei unitatem Conciliorum decreta recipiamus, atque ad ea fugiamus.* Videri possunt D. D. de Walenburch Tom. 1. in discussione Bibliorum vulgarium, ubi à pag. 713. Primò ordinem texunt errorum locorum SS. Scripturæ, in quibus errarunt Biblia vulgaria Lutheranorum, Germano-Calvinistarum, Gallo-Calvinistarum, Hollandorum, &c. Deinde insufficientiam ostendunt Bibliorum Acatholicorum & fidei in illis fundatæ. Denique docent, Sectarios provocare non posse vel ad textum Hebraicum vel ad Græcum tanquam originalem purum atque incorruptum.

XXVII. Non obstat allatæ doctrinæ vulgare illud Hæreticorum argumentum. Si versio vulgaris est bona & in forma probante, sequitur, ma-

las esse reliquas stultèque usurpari. Quia falsa est illatio. Nam si ejusdem libri unus interpret affirmatur fidelis, non hoc ipso alius statim infidelitatis condemnatur. Ex eo etiam, quod historia aliqua magni momenti ex latina in vernaculam linguam fideliter transferatur; ideòque habeatur authentica & sufficiens ad litem, quæ à principali ejus continentia dependet, decidendam, haud sequitur, fieri non posse aliam vulgarem interpretationem magis expressivam, propriam, & claram vel ex toto vel ex parte, unde resplendant multæ allusiones, & multa vivacitas Auctoris, quæ non ita resurgunt in altera; prius solum tribuitur versioni vulgaræ ex verbis Tridentini, quod scilicet sit fidelis ideòque authentica; ex quo aliæ Catholicorum versiones non prorsus rejiciuntur, tanquam malæ. Breviser cum D. D. à Walenburch loc. cit. fol. 683. non sequitur, ullam aliam versionem à Concilio esse damnatam vel improbatam: sed nullum aliud exemplar, nullam aliam versionem fuisse agnitam tanquam authenticam.

XXVIII. Unde etiam D. Hieron. quem Adversarij objiciunt, contrarius nobis non est, dum Lib. de opt. gen. Interpret. & Comment. in Prophet. & Ecclesiast. scribit, *quædam aliter fuisse vertenda, quam nunc in versione vulgaris leguntur.* Loquitur enim S. Pater de alia versione faciendã, non quoad res fidei ac morum, sed solum quoad verborum expressionem ac proprietatem. Si etiam in alio Ecclesia quondamque primam versionis lectionem retinuit, quam D. Hieron. mutandam censuit, plura illius, quam hujus faciendã est auctoritas, ut bene Bell. L. 2. de verbo DEI cap. 10.

Nonnulli quoque Scioli in versione nostra utriusque Testam. Solæcismos & barbarismos carpentes omninò curari non debent, quia in Sacris Litt. res ipsæ potius, quam verba spectandæ sunt, quippe melius est, inquit S. August. in Psal. 148. *Ut nos reprehendant Grammatici, quam non intelligant Populi.* Taceo plerâque eorum, quæ imperitis solæcismi & barbarismi videntur, apud optimos latinæ linguæ Auctores fuisse usurpata, aut hebraïsmos, hellenismos, & similes tropos ac figuras æstimari debere. Videri potest Jacobus Gretserus Tom. 1. Defensionis Bellarm. L. 1. de Verbo DEI cap. 14. ubi etiam Sectariorum quorundam iudicio & censurâ retundit Witthackeri, Junij, ac præcipuè Hunnij maledicentiam, qui vulgaram versionem Latinam tanquam barbaram ac solæcam non minus imprudenter, quam imperitè traducunt.

PARS POSTERIOR

ERRORES HÆRETICORUM.

XXIX. **E**rror primus. Est omnium hæreticorum hujus temporis contra Canonem ab Ecclesia Romano-Catholica receptum, & supra à nobis allatum, quem oppugnant universim his ferè argumentis apud Amelium Tom. 1. à fol. 1. Molinæum à fol. 238. & Gerardum L. 2. Parte 1. à fol. 4. &c. 1. Quia Libri in eo Canonem comprehensi non fuerunt pro canonicis agniti à Judæis, quibus

quibus credita sunt eloquia DEI, ad Rom. 3. v. 2. 2. Quia Christus nec Judæos unquam reprehendit, quod illos Libros non reciperent, tanquam Verbum DEI: nec ipse & Apostoli iisdem usi fuerunt. 3. Quia Libri illius Canonis pertinent vel ad legem, vel ad Psalmos, vel ad Prophetam, in quæ membra Christus Luc. 24. v. 44. totum vetus Testamentum distinxit. 4. Quia privati Libri non sunt scripti ab aliquo propheta, sicuti tamen libri veteris Testam. ; unde S. Petrus 2. Epist. cap. 1. v. 20. totam veterem scripturam vocat propheticam. 5. Quia non sunt scripti hebraicè vel chaldaicè, quæ erat tunc lingua vernacula Judæorum. 6. Quia illos ipsos libros nec pro Canonicis cognoverunt Patres aliqui antiqui Concilij Laodicensis, item Origines, Cyrill. Jerosol. Athan. Euseb. Epiphan. Hilarius, Amphilocheus, Hieron. &c.

XXX. Errorem hunc damnant omnia Concilia, omnes Pontifices, omnes PP. tam Græci quàm Latini, qui hac de causa illum Sacrorum Librorum Canonem conscripserunt, quem supra nos ad initium hujus Contov. adduximus; & planè majore autoritate & firmiori fundamento nititur, quàm ut allatis ratiunculis (quæ ferè omnes retorcionem patiuntur) vel levissimè concutiatur, ne dum evortatur. Refert etiam Overius Tom. 2. de scripti autoritate in Epiphano, Libros mox nominandos, quos hodie hæretici rejciunt, in vetustis Judæorum Concilijs in Canonem receptos fuisse. D. Augustino lib. 13. cont. Faustum jam olim de hoc Canone licuit dicere Manichæis: *Nostrorum librorum autoritas tot Gentium consensione per successores Apostolorum, Episcoporum, Conciliorumque roborata, vobis adversa.* Quanto id potiore nunc ratione obtendimus.

XXXI. Respond. Ad 1. Canonem, quem allegant heretici, non esse veterum, sed recentium Judæorum post Christum confectum. Antiquis Judæis fuit quidem Sac. Scriptura tradita juxta Apostolum, ut tanquam bonos & utiles libros posteris transmitterent, at tamen nescierunt, omnes esse Verbum Dei, sicuti sæpe Domini suis famulis sarcinas committunt, non indicando, quid intus lateat. Interim fatemur, libros Machabæorum in Canone Judaico non fuisse comprehensos, quia primùm conscripti sunt post illum Canonem ab Esdra confectum. Cæterum miror, Sectarios plus fidei adhibere Judæis, quàm Christianis, cum tamen istis multò clariùs promissus sit Spiritus S. quàm Synagogæ Judæorum. Taceo traditionem sic ab illis non evitari.

XXXII. Ad 2. propositum Christo non fuisse, eos Judæorum errores, qui saluti non obstabant, corrigere, poterant enim nihilominus salvari, etiam si hos libros pro Verbo DEI non agnoscerent. Taceo quod supra jam dixi ex Joan. 1. v. 22. non omnia Christi gesta, nec dum verba conscripta fuisse.

XXXIII. Ad 3. Christum non voluisse loco cit. assignare adæquatam Sacræ Scripturæ divisionem, sed exempli causâ aliquos Libros proferre.

XXXIV. Ad 4. Nomen Prophetæ interdum sumi strictè pro eo, qui futura prænuñciat juxta etymologiam græcam, interdum latè pro eo, qui arcana divina denunciat etiam præterita, qui perpetrat miracula, qui cantu & musicis instrumentis laudat Deum, qui rerum spiritualium nori-

tiam habet. Si tali modo sumatur nomen prophetæ pro omni eo, qui ex singulari assistentia Dei aliquod extraordinarium dicit aut facit, conceditur omnium librorum Canonicorum Auctores fuisse prophetas: si strictè accipiatur pro prænuñtijs futurorum, negatur.

XXXV. Ad 5. licet prædicti Libri jam non extant, nisi græcè scripti, potuerunt nihilominus primitus scripti fuisse hebraicè vel chaldaicè & deinde in græcum translati, & juxta solam hanc translationem superesse. Non desunt etiam, qui affirmant, linguam græcam tempore Machabæorum Judæis fuisse familiariorem, quàm hebraicam vel chaldaicam.

XXXVI. Ad 6. Canonem nunc receptum nondum extitisse tempore illorum Patrum; erant quidem in manibus omnium varij libri tam veteris quàm novi Testamenti, sed prædicti PP. tantum sibi non sumebant, ut certi aliqui de ijs statuerent, sed Ecclesiæ judicium expectabant. Primus igitur, qui legitime definiit, quinam libri ex ijs Canonici habendi essent, fuit Innocentius Papa circa annum Christi 402. ejus definitionem secutus est S. August. cum Episcopis Africa in Concil. Carthaginensi: Exuperius cum Episcopis Galliæ: Gelasius in Concilio Romano: totus denique orbis Christianus ad nostra usque tempora. Soli ferè Lutherani & Calvinistæ sine causa tergiversantur, & à communi consensu Patrum & Conciliorum ad paucos PP. qui ante definitionem Innocentij de hac re scripserunt, importunè provocant, sed frustra; Nam Patres illi, cum res nondum esset per Ecclesiam legitime declarata, poterant de quibusdam libris vel dubitare, vel aliter sentire. Nec mirum, quod Ecclesia non agnovit omnes libros Canonicos usque ad annum prædictum; quia Spiritus S. non omnia simul revelat, sed successivè magis & magis illam illuminat, atque ideo Cant. 6. v. 9. Auroræ confurgenti comparatur.

XXXVII. Dicunt Sectarij, S. Hieronymum Concilio Chalcedon. superflitem scripsisse contra illud. Resp. id fecisse S. Patrem non ex sua, sed Judæorum sententia, ut testatur in Apologia ad Ruffinum.

XXXVIII. In specie ac nominatim ex eodem Ecclesiastico S. Scripturæ Canone prædicti Hæretici rejciunt. Primum. *Tobiam.* Tum quia Innocentius I. Papa hunc Librum Canoni Ecclesiastico non inserit, sed præterit. Tum quia cap. 3. v. 7. dicitur, Saram habitasse in Rages, cum habitaculum hujus longè distitum fuerit ab hac civitate, ut constat ex cap. 9. v. 3. Tum quia c. 6. v. 8. Raphaël hepaticus piscis vim tribuit ejiciendi dæmones, contra illud Christi Marth. 17. v. 20. *Hoc genus dæmoniorum non ejicitur nisi per orationem & jejunium.* Tum quia cap. 5. v. 18. Raphaël Angelus affirmat, se esse Azariam Ananiæ filium, quod non est verum. Respon. ad primum. Librum Tobiae ab omnibus ferè PP. qui S. Hieronymo posteriores sunt, pro canonico fuisse habitum. & à mille ducentis jam annis varios Pontifices & Concilia pro tali Canonico Libro declarasse, idque nominatim fecisse Innocentium I. in Epist. ad Exuperium; unde merissimum figmentum est, quod Gerhardus fol. 43. in oppositum assert, quasi Librum istum Canoni Ecclesiastico non inseruisset. Ad secundum. Rages sumi bisariè, tum pro urbe, tum pro toto tractu, sicuti

sicuti hodie in Germania Salisburgum accipitur tum pro ipsa Residentia Archiepiscopi, tum pro tota illius Provincia. Hebraea & graeca Exemplaria pro Rages habent hic in *Ecbathenis*, ubi erat Regia sedes Medorum. Ad tertium, nec cor piscis, nec orationem & jejunium naturam suam expellere daemones, sed ut instrumenta à Deo assumpta pro diversis temporibus; sicuti ergo Deus tempore Tobiae voluit uti corde piscis, sic à tempore Apostolorum oratione & jejunio. Ita fere Tirinus, cujus opinioni favet Scriptura cap. 8. v. 3. expulsiōnem daemōnis magis Raphaēli, quam hepatis piscis ascribens. Ad 4. Angelum non fuisse mentitum, sed aequivocasse; etenim Azarias significat adjutorium DEI: Ananias vero nubem Domini, seu Dominum nube tectum. Raphaēl igitur indicare vult, se esse filium Dei missum in auxilium Tobiae, quod erat verum.

XXXIX. Secundò. *Librum Judith.* Tum quia tota ista historia ex Chronologia convincitur esse conficta. Tum quia Judith tanquam piissima femina laudatur, cum mendacia aperta obruserit Assyrijs; nempe scire se, Judaeos in manus Assyriorum venturos, Holoferni se monstraturam aditum ad Urbem capiendam &c. Tum quia eadem mulier Cap. 9. v. 2. laudat homicidium Simeonis Genes. 49. v. 5. perpetratum. Respondetur ad primum. Historiam hanc accidisse non post celebrem illam septuagenariam captivitatem tempore Joachim & Sedeciae, sed post aliam priorem & minorem anno circiter decimo Manassis Regis, ut cum multis Auctoribus probat Tirinus in Cronico Cap. 33. Quare negatur, historiam illam fuisse confictam. Ad secundum, velle quidem aliquos Catholicos, Juditham officiosè & in bonum Patriae fuisse mentitam, sed hoc negant eum D. Augustino plerique alij asserentes, illam prudenter usam fuisse aequivocatione ad fallendum hostem; nam scivit viam naturali & ordinaria, Judaeos tradendos Assyrijs, nisi Deus extraordinarie succurrat. Ostendit quoque Holoferni urbis aditum, imò per mediam introduxit, cum caput ejus à cervice resectum triumphabunda intulit, Simeonem non laudatum fuisse à Juditha, sed Deum, qui permittendo hanc eadem offendit, se vindicem castitatis. Videri potest Tirin, in Genes. cap. 34. Ceterum ex eo quod Bellarm. L. 1. de Verbo DEI cap. 10. hunc librum Judith à Synodo Nicena approbatum asserat, ineptissime infert Gerhardus fol. 64. judicio Bellarmini mendacium approbari; est enim perinde, ac si dicerem: Lutherani affirmant Evangelium S. Matthaei fuisse à Prima Ecclesia approbatum. Ergo judicio Lutheranorum approbati traditionem, condemnationem, & crucifixionem Christi ab impijs hominibus factam.

XL. Tertio. Reijciunt haeretici *septem ultima Capita Estheris.* Tum quia non extant in hebraeo. Tum quia eadem frustra repetunt, quae in superioribus capitibus dicta fuerunt. Tum quia falso asserunt. Aman Macedonem occiso Rege Persarum regnum ad Macedonas transferre voluisse; qui enim fieri id potuisset ab unico homine inermi? Tum quia quaedam in ijs apparent contradictoria. Respond. ad primum. Licet jam graece extent; fuisse tamen primitus hebraice conscripta, ut colligitur ex Josepho, qui cum L. 10. Antiquitatum c. 22. protestatus fuisset, se tantum hebraica volumina in Graecum transla-

turum, Lib. 11. c. 6. epistolas Asueri in illis capitibus comprehensas recenter. Fertur etiam Bononiae, in Caenobio PP. Augustinianorum asservari membranam more prisco involutam, ubi haec Capita hebraice scripta reperiuntur. Ad secundum, videri illa esse alterius Auctoris, quam priora; unde non mirum, si eadem repetuntur cum etiam Evangelistae saepe ab alijs dicta repetant. Ad Tertium, Aman habuisse conspirationem clandestinam cum Macedonibus, & eorum expectasse auxilium.

Instat Molinaeus in suo novo Papatu fol. 240. Amanem non fuisse Macedonium, sed Agagianum. Sed potuit bene origine & remote fuisse Agagianus; natione vero & proxime Macedonianus; probat enim Serrarius in Caput. 3. Ester. Macedonianos fuisse ortos ex Regione Amalecitarum, quorum Rex fuit Agag.

Ad quartum, Contradictionibus occurri cum distinctione temporum; quam temporum & rerum gestarum seriem, quae in hoc libello turbata videtur, citatus Auctor in pulchrum ordinem redegit. Ceterum Lutherus totum Librum Esther ex Canone excludit. Libro de seruo Arbitr. contra Erasmus Tom. 2. Wittenbergico fol. 474. quantumvis fateatur, eundem in Canone Judaeorum extitisse: *Esther Libellum*, inquit, *in Canone Judaei habent, digniorem omnibus, me iudice, qui extra Canonem habeantur; ipsemet dignior; cujus nomen è memoria hominum tollatur.*

XLI. Quarto. *Librum Sapientiae*, quia falso tribuitur Salomoni, quem ejus Auctorem non fuisse etiam nonnulli Catholici cum S. Hieron. fatentur. Resp. velle quidem nonnullos, Librum hunc adscribi solum Salomoni, quod alius quispian ejus sapienter dicta collegerit, probabilius tamen videri, ipsummet Salomonem Authorem & Scriptorem esse; etenim cap. 9. v. 7. ait: *Tu elegisti me Regem populo tuo, & dixisti ad me, edificare Templum Nomini Sancto tuo.* Atque ita sentiunt plerimi PP. ad initium hujus Libri à Tirino citati, è quibus Ilidorus lib. 1. de Offic. Ecclesiasticis asserit, *praedictum librum olim Judaeos pro Canonico habuisse, sed post Christi necem cum viderent scelus suum in Christo crucifixum commissum capite 2. illius Libri tam aperte depictum, ex canone rescussisse.* Sanctus Hieronymus non ex sua, sed aliorum mente Philonem Alexandrinum hujus Libri Auctorem assignavit.

XLII. Quintò *Ecclesiasticum.* quia cap. 36. absurdam historiam Samuelis per incantationes mulieris evocati narrat. Respon. Dei virtute Samuellem adductum fuisse non in favorem magiae, sed in odium Saulis, ut exitium sibi imminens intelligeret. Videri potest Tirin, in primum Regum cap. 28.

XLIII. Sextò *Prophetiam Baruch.* quia antiqui PP. ejus non meminerunt. Respon. Patres illum nomine Jeremiae comprehensisse, ut videre est apud Clementem Alexandrinum lib. 1. Pædagogici cap. 10. Ambr. lib. 1. de Pœnitentia cap. 8. & lib. 3. Hexaem. cap. 14. Basilium, lib. 4. Contra Eunom. Aug. lib. 18. de Civit. cap. 33. &c. quod quia non advertit Joan. Driedo, Librum hunc itidem ex Can. exclusit, nondum perspecto decreto Concil. Trident.

XLIV. Septimò. *Damelem Prophetam mutilant tribus Capitibus; scilicet decimò tertio, quia Chronologia non cohaeret; decimò quarto, quia sexto Capiti*

ugh
ber
rologia
mica
XI

piti contrariatur: & aliqua parte Capitis 3. Nituntur auctoritate D. Hieron. in præfatione ad Danielelem, ubi fabulas vocat. Respon. ad 1. Historiam Susanne non accidisse sub Cyro, sed multò ante sub quartum annum à migratione Judæorum in Babilonem, cum Daniel esset adhuc junior; unde per saltum transitur ad aliam historiam gestam multò post Cyrum, qui Danielelem utpote jam senem nunquam vocavit puerum. Videri possunt Cornel. à Lapide, Tirinus & alij. Ad 2. nullam esse repugnantiam, quia de diversis rebus loquuntur; siquidem Daniel bis fuit in lacum leonum coniectus; prius unà: postmodum sex noctibus. Ad 3. fuisse in hebræo, ut fat innuunt ipse stylus græcus & latinus, qui hebraïsmum sapiunt. S. Hieronymus nihil huic rei præjudicat; fabula quippe ipsi non est res ficta vel falsa, sed quæ fando passim usurpatur; neque loquitur ex animi sui sententia, sed Judæorum quorundam opinione; ut ipsemet se explicat Apolog. 2. Contra Ruffinum fabulas vocans non fabulas. Videri potest Sallianus in historia Susannæ.

XLV. Octavo. Reijciunt hæretici *Libros Machabeorum*. Tum quia isti in Canone Judæorum non extant. Tum quia Lib. 1. cap. 15. v. 16. affirmant; uni commissum fuisse regimen Romæ, cum constet ex historicis, duos semper fuisse Consules. Tum quia discordant circa mortem Regis Antiochi. Tum quia similem discordiam habent circa tempus Judæ Machabæi. Tum quia Lib. 2. cap. 14. v. 42. laudatur Razias sui interfector. Respon. ad 1. Licet Judæi Machabeorum Libros non habeant pro Canonicis; Ecclesiam tamen DEI pro talibus habere, ut ait S. August. lib. 2. contra Epist. Gaudentij cap. 23. quæ Ecclesia non habet minorem potestatem declarandi Libros Canonicos, quam olim habuerit Synagoga. Ad 2. Sermonem esse aut de Magistratu actu imperante, qui semper unius fuit apud Romanos; etenim duo Consules alternis vicibus imperabant; quilibet uno semesti, ut etiamnum in aliquibus Civitatibus mos viget: aut forsan de Dictatore, qui semper unicus fuit. Ad 3. duos fuisse Antiochos; unus vocabatur Epiphanes partim mærore, partim lapsu, partim vicerum dolore extinctus; alter dicebatur Demetrij magni filius frustillatim dissectus. Ad 4. similiter duos fuisse Judas; unus erat Machabæus Anno 152. mortuus; alter secundo Machab. cap. 1. v. 10. dicitur Epistolam exarasse anno 186. Regi Græcorum, à Seleuco sumpto numerandi exordio. Ad 5. Raziam fecisse forsan vel ex ignorantia invincibili, vel Dei instinctu, qui cum Dominus vitæ & mortis sit; facultatem occidendi semet concedere potest. Addo Raziam laudari non simpliciter, sed solum secundum quid tanquam generosum vitæ contemptorem. Videri potest S. August. loco cit. & Serrarius in Libros Machab. fol. 717. & sequenti. Atque hæc de veteri Testamento.

XLVI. Nonò Sectarij reijciunt ex novo Testamento *Epistolam ad Hebræos*. Ita olim Marcion & Arius, quos ex novis Secutus est Lutherus in Prologo Epistolæ ad Hebræos, & nonnulli apud Bellarm. L. 1. de Verbo Dei cap. 17. Probant suam opinionem. Tum quia stylus cæteris D. Pauli Epistolis non responderet. Tum quia cap. 6. v. 4. negat penitentibus veniam. Tum quia contradicit alijs ejusdem Apostoli Epistolis. Nam

cap. 2. v. 3. ait: Paulum didicisse fidem ab hominibus, quod negat ad Galatas cap. 1. v. 12. Tum quia cap. 9. v. 4. dicit, urnam manniæ & virgam fuisse positas in arca, cum ex 3. Reg. c. 8. v. 9. constet, solas tabulas fuisse. Verum Epistolam ad Hebræos esse D. Pauli, definiuit Concil. Carthag. 3. Can. 47. Laodicense Can. 59. Florentin. in Insit. Armenorum. Trident. Sess. 6. Accedit communis PP. Græcorum ac Latinorum consensus apud Bellarm. loc. cit. Sed & Petrus idem insinuat 2. Petri 3. v. 15. cum ad eosdem Hebræos per Asiam dispersos ait: *Charissimus noster Paulus scripsit vobis*. At quam Epistolam scripsit Hebræis Paulus, si non istam? Respon. ad 1. non esse mirum; etenim priores græcè ista hebraicè fuit scripta; linguæ autem diversæ stylum ac dicendi genus habent diversum. Ad 2. Tô impossibile sumi pro valde difficili, & quasi moraliter impossibili; etenim apostatæ à fide, de quibus ibi agitur, diffillimè convertuntur, ut experientia docet. Ad 3. Paulum ad Galatas loqui in propria persona; ad Hebræos verò more concionatorum in communi Fidelium persona. Ad 4. præpositionem *in sumi pro juxta*, sicuti Christus scribitur in Jerusalem passus, idest, juxta Jerusalem. Quare erant quidem in arca solæ tabulæ Moysis, at juxta illam urna manniæ, & virga Moysis. Videri potest Tirin. in cit. Locum.

XLVII. Decimò *Epistolam S. Jacobi*; quam Lutherus in Prologo *Stramencam aridam & Apostolo indignam vocat*; quia, inquit Sectarij, tota est in commendandis operibus bonis, & fide deprimenda, quam Paulus adeo extulit. Respon. Jacobum non adversari Paulo, sed ejus dicta de fide (ab impijs malè intellecta, quasi sola fides ad justificationem & salutem sufficeret) explicare; nempe quod fides sit quidem origo Justitiæ, sed sola sine operibus non sufficiat, ut ostendimus in Controv. de Justificatione.

XLVIII. Undecimò denique reijciunt hæretici *Epistolam Judæ*, quia v. 14. allegat Lib. Enoch, quam ipse Gelasius Papa cap. 13. Dist. 15. apocryphis annumerat. Respon. Judam non allegare librum Enoch, sed verba ista: *Prophetavit autem & de his septimus ab Adam Enoch dicens: Ecce venit Dominus in Sanctis millibus suis facere judicium contra omnes &c.* veluti geminam genuinam selegisse, vaticinium scilicet de extremo judicio & penis futuri sæculi; quod intellexerat sive ex traditione, sive ex authentico Libro, qui tumi extrahat; quamvis posterioribus sæculis multæ fabulæ illi fuerint adjectæ, ut viderè est ex ijs, quas citant Tertullianus. Irenæus. August. Hieronymus & alij; ut merito tanquam corruptum rejecerit Gelasius Papa.

XLIX. Plura videri possunt apud Card. Bellarm. Lib. 1. de Verbo DEI. Genebrar. lib. 2. chronologiæ. Serrarium in Prologam: Bibliæ cap. 8. & alios. Pro coronide duo adjicjo. Primum. Causam unicam esse, cur hæretici præfatos Libros reijciant, quod bona opera in ijs commenduntur, cura & oratio pro mortuis laudentur, atque universim prævis illorum dogmatibus oppositæ doctrinæ assentantur. Alterum. Inter antiquos & recentiores Lutheranos & Calvinianos non convenire; aliqui enim libri ab his tanquam Canonici recipiuntur; qui ab illis reijciuntur. Sic Antiquiores Lutherani è canone etiam Apocalypsin excluderunt cum Luthero præfatione in Apo-

Apocalypsin, ubi ait: *hunc librum nec Apostolicum, nec propheticum esse, sed similem 4to libro Esdrae &c. cui suus se Spiritus accomodare non possit*, quam tamen Apocalypsin hodie tam Lutherani quam Calviniani in Canonem recipiunt, & inde Romanum Pontificem esse antichristum contendunt.

L. *Error secundus est idem Modernorum hæreticorum, præsertim Calvinii in antidoto Concilij Trident. & Kemnitij in examine ejusdem Concilij Sess. 4. solam Hebraicam editionem, in Veteri Testamento: in Novo solam Græcam pro canonica habendam esse, prout scilicet libri ab ipsis Authoribus primum conscripti fuerunt. Fundant se in autoritate SS. PP. Hieron. & Augusti. Prior horum in cap. 6. Isaïæ scribit: Si quis dicat, corruptos esse codices hebraeos, cachinnum tenere non poterit. Posterior verò lib. 15. de Civit. Dei cap. 13. ait: nullus prudens dicere debet corruptos esse codices hebraeos. Et Epist. ad S. Hieron. prout referur in Jure Canon. Cap. 6. Dist. 9. ait: ut veterum librorum fides de hebraicis voluminibus examinanda est, ita novorum veritas græci sermonis normam desiderat.* Verùm sic hæretici in suis Ecclesijs nunquam legunt authenticum DEI Verbum; multis etiam argumentis suis contra Catholicos adimunt vim.

LI. Respon. Testimonia istorum PP. non servire præsentì tempori, cum mutatio utique intra mille ducentos annos, quibus Hieronymus & Augustinus nos antecesserunt, potuerit magnam textus hebraici accidere, præsertim nondum inventâ arte typographicâ, quam Argentina Anno 1440. excogitavit Joannes Guttenbergius; juxta alios Moguntia Anno 1452. Joannes Faustius; & sic per innumeras scriptorum manus transire debuit magnâ facilitate errorum. Addo, quando dicitur textum Græcum & Hebraicum esse normam Latini, potius de sensu, quam de vocabulis intelligendum; fatemur enim collationem textus latini cum Græco & Hebraico non solum utilem, sed prope necessarium esse ad veri sensus indagacionem; etenim textus Latinus, quantum fieri potest, cum Græco & Hebraico conciliandus est, ac cæteris paribus ille sensus præferendus, qui ad fontem Hebraicum & Græcum magis accedit, ut passim faciunt Catholici Interpretes in suis commentarijs, quantumvis enim alicubi corruptus sit textus Hebraicus vel Græcus, nequaquam tamen temere dicendum, hic & illic corruptum esse, nisi necessitas urgeat; at verò nulla urget necessitas, quando conciliari cum Latino potest. Videantur DD. à Walenburgh supra citati maximè à fol. 716.

LII. Urget Petrus Soave Polanus existimans Editionem Vulgatam non esse Verbum DEI; probat id autoritate Cajetani qui in commentarijs in Scripturam hoc effatum habet: *Intelligere textum Latinum non est intelligere Verbum DEI, quod errare non potest*: At verò vox Interpretis est erroris obnoxia. Respon. negando Edicionem vulgatam non esse Verbum Dei. Nam, cum Deus voluerit, ut scriptura esset veritatis norma infallibilis non paucis duntaxat, sed universæ Ecclesiæ, non potuit restringi Scriptura Authentica ad duas linguas, quarum intelligentia in gradu excellenti (id est, qui fit sciat ad bene judicandum) fuit jam à conversione mundi usque huc in paucissimis. Quare oportuit, scripturam in una lingua pluribus nota verti & tradi, atque interpretationem ita à Deo dirigi, ut in nullo puncto sub-

stantiali fidem ac mores concernente erraret; qualem versionem D. Hieronymo vel Auctore, vel ut alij malunt, Emendatore Romana Ecclesia agnoscit vulgatam; & illam, quâ talem, per Concilium Trid. omnibus ita proponit tenendam, ut nulli fas sit, dubitare, quin intelligere illius textum latinum sit intelligere Verbum DEI.

LIII. Unde argumentum Adversariorum validissimè retorqueo: Quicumque non fundat fidem suam in versione aliqua approbata per instinctum Spiritus Sancti, non fundat eam in versione sufficienti ad articulum fidei. Sed Sectarij omnes Lutherani Calvinistæ &c. non fundant fidem suam in versione aliqua approbata per instinctum Spiritus Sancti. Ergo non fundant fidem suam in versione sufficienti ad articulum fidei. Maj. & Min. est Adversariorum; quemadmodum enim isti nihil ad fidem volunt, nisi Verbum DEI infallibile, ita se fatentur in versione sua fallibiles, hocipso quod se corrigi, sibiq; ignosci velint, si in versione erraverint, Conclusio est legitima.

LIV. Cæterum Cajetanus, utq; in alijs suis Operibus sit admirandus, in Commentarijs tamen in Scripturam non est curandus, ubi à Doctore grammaticæ, quàm mysteriorum divinarum peritiorè seduci se permittit.

CONTROVERSIA V.

DE SENSU SACRÆ
Scripturæ,

DUO hic controversantur. Primum, Quotuplex sit sensus Sac. Scripturæ? Alterum. An sensus Literalis sit clarus, & à quolibet facile intelligibilis? Utrumque unâ hæc controversiâ complectemur,

PARS PRIOR

DOCTRINA CATHOLICORUM.

I. **D**octrina Prima. Sensus Scripturæ genericus est duplex Verus, & Accommodatius; Ille est, quem DEUS intendit; Ille verò, quem homines præter DEI mentem ad res aliquo modo similes accommodant. Sic quod de Noë dicitur Ecclesiastici cap. 44. v. 17. *inventus est justus, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio.* Ecclesia omnibus Confessoribus accommodat. Atque hoc sensu pulcherrimè ac convenientissimè usus est S. Bernardus, quantumvis firmum inde argumentum ad probandum duci non possit.

II. **D**octrina Secunda. Verus & à DEO intentus sensus rursus est duplex. Literalis, & Mysticus. Sensus Literalis seu Historicus est ille, quem verba sive proprie sive metaphoricè accepta significant ex Spiritus S. loquentis intentione primò atque immediatè. Dixi metaphoricè; quia si metaphorâ aut alio tropo sensus aliquis exprimitur,